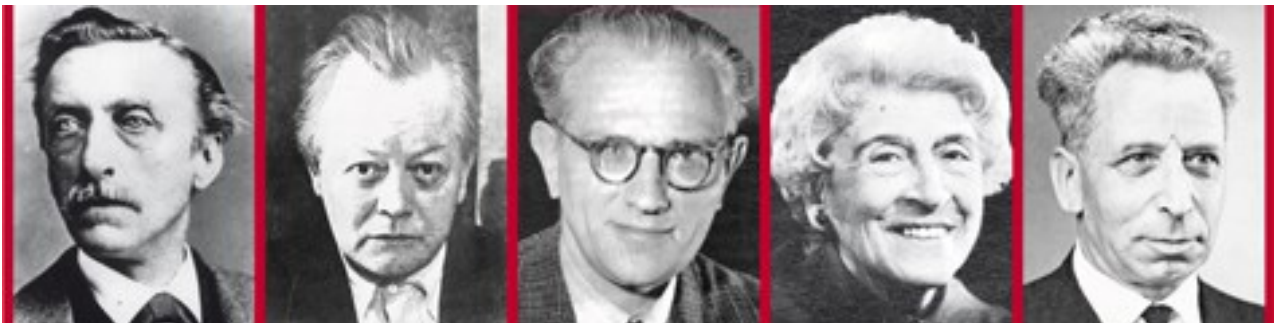

HUMANISTISCH HISTORISCH CENTRUM

Archivering, documentatie, onderzoek en informatieverstrekking
m.b.t. het humanisme in Nederland vanaf 1850.

Kromme Nieuwegracht 29
Postbus 797
3500 AT UTRECHT
tel. (030) 239 01 64
e-mail: hhc@uvh.nl
www.uvh.nl/hhc

Jaarverslag van het Humanistisch Historisch Centrum (HHC) over 2015 en 2016

**INFORMATIE
DOCUMENTATIE
ONDERZOEK ARCHIEF**

1 Algemeen

In 2013 dreigde, ondanks het adequaat functioneren van het HHC, het financiële draagvlak onder het HHC weg te vallen. De Humanistische Alliantie en enkele andere ondersteunde organisaties stelden hun jaarlijkse financiële bijdragen ter discussie. Onder druk van de grote financiële en cultuurhistorische consequenties van het eventueel liquideren van het HHC, werd op de valreep van 2014 een ultieme reddingsvoorstel van de UvH door De Vrije Gedachte, Humanitas en het Humanistisch Verbond aanvaard. Het voorstel bestond uit de volgende onderdelen:

- * het HHC werd als zelfstandige stichting ontbonden en de activiteiten, verplichtingen en naam werden juridisch ondergebracht bij de UvH: organiek bij de Leerstoelgroep Humanisme en Filosofie;
- * de doelstelling en taken van het HHC bleven onverkort gehandhaafd;
- * directeur Bert Gasenbeek (0.4 fte) en archivaris Jules Brabers (van 1.0 naar 0.8 fte.) bleven verbonden aan het HHC;
- * de Vrije Gedachte, Humanitas, het Humanistisch Verbond en de UvH verplichtten zich voor de duur van vijf jaar tot een vaste financiële bijdrage per jaar; voor die bijdragen ontvangen ze jaarlijks een geormerkte hoeveel werkuren door de archivaris en/of zijn medewerkers;
- * de directeur accepteerde een inspanningsverplichting om jaarlijks een vastgesteld bedrag aan inverdiende gelden en donaties te verwerven.

Met hernieuwd elan werden de veranderingen en uitdagingen begin 2015 aangepakt. Op basis van een ontwikkeld (meer)jarenplan werd in 2015 en 2016 met succes ingezet op voortzetting van lopende en nieuwe archiefwerkzaamheden, digitalisering en verzorgen van publicaties. Helaas leverde een intensieve actie om donateurs te werven onvoldoende op. Het werven van betaalde projecten binnen de humanistische beweging verliep in de verslagperiode redelijk; de vooruitzichten voor 2017 en volgende jaren zijn niet erg goed gelet op het feit dat die vijver dreigt op te drogen.

2 Activiteiten

Archiefbewerkingsprojecten

Een belangrijke taak van het HHC is en blijft het archiveren van materiaal uit de humanistische beweging. Hiervoor is immers begin jaren negentig van de vorige eeuw de voorloper van het HHC, het Humanistisch Archief- en Documentatie Centrum – later Humanistische Archief - opgericht. In de afgelopen twee jaar hebben we een aantal archiefprojecten afgerond en zijn we begonnen met nieuwe.

In 2015 heeft het HHC in samenwerking met het Humanistisch Verbond een enquête gehouden onder de afdelingen van het Verbond. Doel was om te inventariseren hoeveel afdelingsarchieven er in den lande zijn en in welke staat ze verkeren. Zijn ze ontsloten of niet? Hoe en waar worden ze bewaard en door wie ze worden beheerd.

In juni 2015 heeft het Centrum voor Kinderfilosofie Nederland (CKN) contact gelegd met het HHC omtrent het werkarchief van een Nederlandse pionier op dit gebied, Berrie Heesen. Dit materiaal hebben we opgeschoond en grofweg geordend tot een middels een plaatsingslijst raadpleegbare collectie. In oktober 2016 hebben we het bewerkte archiefje weer aan het CKN terugbezorgd. Deze instelling heeft plannen om aan de hand van dit archief een publicatie over het Centrum en Berrie Heesen te maken.

Het door ons bewerkte archief van de internationale humanistische koepelorganisatie IHEU is in 2015 naar Het Utrechts Archief (HUA) overgebracht. In juni 2015, ten slotte, is de Engelstalige inventarislijst van de IHEU bij deze Utrechts archiefinstelling online gezet.

In 2015 is het te archiveren materiaal van het Landelijk Bureau van Humanitas naar het HHC overgebracht om te worden bewerkt. Hierna is het materieel bewerkte archief in 2016 naar het Utrechts Archief overgebracht waar het zal worden opgeslagen en beheerd. De definitieve inventarislijst wordt momenteel in samenwerking met Het Utrechts Archief nog opgemaakt.

Aan een ander archief van Humanitas, dat van District Noord wordt door onze mensen momenteel hard gewerkt. Het is eind 2015 in ons depot gezet en wordt sindsdien opgeschoond en bewerkt.

In december 2016 is een notitie verzonden naar het bestuur van Humanitas District Oost met het verzoek om na te denken over wat het bestuur wil met hun archieven in ons depot liggen. Wellicht komt dit archief in de nabije toekomst aan de beurt om door ons te worden bewerkt.

Een poging om het archief van de humanistische stichting Socrates in 2015 te bemachtigen is mislukt.

Vorig jaar is het archiefbewerkingsproject van het Humanistisch Archief (2008 - 2012) definitief afgewikkeld. De laatste financiële verrekeningen zijn gedaan waarmee het project is afgesloten.

Acquisitie archieven

In februari 2016 heeft het Centrum voor Humanistisch Vormingsonderwijs HVO een gedeelte van haar archieven naar ons verzonden. Het betreft een aanvulling op het reeds bewerkte en bewaarde archief van HVO dat in Het Utrechts Archief is opgeslagen.

Via de humanistisch atheïstische vrijdenkersbeweging De Vrije Gedachte kwam in 2015 bij ons het archief binnen van vrijdenker en anarchist Wim de Lobel. Het materiaal is in 2016 opgeschoond en ligt in ons depot opgeslagen.

In 2015 hebben we via het Humanistisch Verbond de archieven van de dienst humanistisch geestelijke verzorging in de zorg en in bejaardenhuizen geacquireerd. We hebben dat jaar ook het archief van het secretariaat opgeschoond, waarbij voor het secretariaat niet relevant materiaal is verwijderd. We hebben voor het HV archief relevant materiaal meegenomen naar ons archiefdepot.

Overige projecten

Verteld Verleden

In dit langlopend project transcribeert een aantal vrijwilligers een groot aantal gedigitaliseerde interviews – meer dan honderd - uit de jaren '80 en '90 van de vorige eeuw, met prominente personen uit de humanistische beweging en haar voorlopers. In de loop van 2017 zullen deze interviews en de transcripties ervan worden geplaatst op de website van het HHC.

Digitaal werken

De Universiteit voor Humanistiek heeft in 2016 het digitaliseringsproject nieuw leven ingeblazen. De UvH werkt toe naar een digitaal archief en digitaal werken. Momenteel worden hiertoe voorbereidingen getroffen. Het HHC is in dit project actief betrokken.

Oral History project Sprekend Humanisme

Eind 2016 heeft het HHC in samenwerking met het Humanistisch Verbond een interviewproject opgezet met als doel om zoveel mogelijk mensen te interviewen die in de periode 1946 – 1955 lid zijn geworden van het Humanistisch Verbond. Onder deze mensen, vaak negentigers, is de interesse en het enthousiasme groot. Het project loopt nog tot eind 2018. Deze zogenaamde levensloop-interviews zullen worden ondergebracht in een landelijke database van stichting DANS. Ze zullen ook te raadplegen zijn op onze HHC website.

Humanitas 70 jaar

In het kader van het jubeljaar van Humanitas in 2015 heeft het HHC de jubileumwebsite van Humanitas van inhoud voorzien. Hiertoe is uitgebreid gebruik gemaakt van archiefmateriaal dat toen door ons in bewerking was. Voor website over de geschiedenis van Humanitas zie: <http://geschiedenis.humanitas.nl/>

3 Voorlichting en publicatie

Nieuwsbrief

Middels een periodieke nieuwsbrief houden we onze partners, belangstellenden en donateurs op de hoogte van onze activiteiten. Het streven is om, indien er nieuws te melden is, dit middels een nieuwsbrief wereldkundig te maken. In 2015 verscheen onze nieuwsbrief nieuwe-stijl vanaf de zomer twee keer, in 2016 drie keer.

Vraagbaak

Het HHC heeft naast archiveren ook een informerende taak. Hiertoe kan iedereen via de vraagbaak op onze website een vraag stellen of een opmerking plaatsen. In 2015 is hiervan 67 maal gebruik gemaakt, in 2016 was dat 53 maal. De vragen bereiken ons ook op andere manieren. De vragen zijn van de meest uiteenlopende aard. Scholieren die een werkstuk over humanisme moeten maken, mensen die op zoek zijn naar andere personen uit het verleden, aanvragen voor foto's voor in publicaties, mensen die humanistische boeken en tijdschriften aanbieden, ten slotte informatievragen van het Humanistisch Verbond over humanistische personen.

Website

Gedurende 2015-2016 is continue gewerkt aan het online zetten van informatie, nieuws en bronnen. Er staat in 2018 een verandering op stapel van het content management systeem en de daaraan verbonden indeling en uiterlijk van de website. Deze veranderingen worden door de UvH doorgevoerd. De website van het HHC zal er anders uit zien.

4 Publicaties

Humanistisch Erfgoed reeks

Gedurende de afgelopen twee jaar heeft het HHC een aantal publicaties verzorgd. In de reeks Humanistisch Erfgoed zijn drie titels verschenen. Allereerst in 2015 het proefschrift van promovendus Vincent Stolk getiteld *Tussen autonomie en humaniteit. De geschiedenis van levensbeschouwelijk humanisme in relatie tot opvoeding en onderwijs tussen 1850 en 1970*. Het is als deel 19 in de reeks verschenen. Vervolgens het proefschrift uit 2016 van Elise van Alphen *Alles werd politiek. De verbouwing tussen het politieke en het persoonlijke in de humanistische en homoseksuele beweging in Nederland 1945-1980*. Het is als deel 20 uitgegeven.

Op 7 november 2016 presenteerde 'homohumanist' en vrijdenker Rob Tielman zijn levensherinneringen. De bundel *Humanisme als zelfbeschikking. Levensherinneringen van een homohumanist* is verschenen als deel 21 in de reeks Humanistisch Erfgoed

Overige publicaties

Het HHC levert vaak een bijdrage aan publicaties van derden. In 2015 hebben we fotomateriaal geleverd voor de bundel van Klaas van Berkel en Stefan van der Poel, *Nieuw licht op Leo Polak. Filosoof van het vrije denken*. Deze bundel is in februari 2016 gepubliceerd. HHC directeur Bert Gasenbeek heeft een bijdrage aan de bundel geleverd met een artikel over de betekenis van Leo Polak voor het naoorlogse vrijdenken.

Op 25 november 2016 verscheen een boek onder redactie van Bert Gasenbeek, getiteld *Vrijdenken en humanisme in Nederland. 40 Plekken van herinnering*. Aan de hand van veertig plaatsen wordt de geschiedenis verteld van het humanisme en haar voorlopers, waaronder het vrijdenken. Het HHC was vanaf het begin actief betrokken bij de totstandkoming van deze bundel. Directeur Gasenbeek nam het initiatief tot het maken van het boek en bracht hiervoor de vele auteurs bijeen. Hij schreef tevens een paar artikelen. HHC vrijwilliger Roy Jansen bewerkte de vele illustraties in het boek. HHC medewerker Jules Brabers ten slotte schreef eveneens een artikel in de bundel. Het resultaat mag er zijn.

5 Bijeenkomsten

November 2016 was een drukke maand voor wat betreft bijeenkomsten die door het HHC waren georganiseerd. Op 7 november 2016 werd in de grote zaal van de Universiteit voor Humanistiek de bundel levensherinneringen van Rob Tielman gepresenteerd. In een volle zaal sprak de auteur over zijn boek *Humanisme als zelfbeschikking. Levensherinneringen van een homohumanist*. Vervolgens werd onder leiding van Bert Gasenbeek gediscussieerd over de thema's die hij had aangesneden. Onder grote belangstelling werd drie weken later, op 25 november, het boek *Vrijdenken en Humanisme 40 Plekken van herinnering* gepresenteerd in het UCK aan het Domplein te Utrecht.

6 Ondersteunende taken

Het HHC ondersteunt een aantal humanistische organisaties. De activiteiten voor deze organisaties variëren van het geven van informatie en archiefwerkzaamheden tot het voeren van de ledenadministratie. Dit naar gelang de behoefte en afspraken.

De Vrije Gedachte (DVG)

Conform de afspraken verzorgt het HHC de p.r. rond een paar jaarlijks terugkerende activiteiten als de Vrijdenkersmiddag in juni en de Anton Constandselezing in oktober. We sturen op verzoek folders en brochures naar organisatoren van de regionale vrijdenkersborrels. We bemensen de zogenaamde vrijdenkerstelefoon, die mensen kunnen bellen voor vragen. De postbus, die zich in Utrecht bevindt, wordt regelmatig door ons geleegd. Ten slotte heeft het bestuur van De Vrije Gedachte gedurende 2015 en 2016 een tiental keer per jaar vergaderd in het kantoor van het HHC, tevens de traditiekamer van De Vrije Gedachte.

Humanistische Verbond (HV)

Op verzoek van het Humanistisch Verbond verstrekken we informatie over overleden leden van het Humanistisch Verbond. We hebben informatie verstrekt voor een tijdlijn met historische hoogtepunten van het Verbond vanaf 1946 tot nu. We hebben in 2015 en 2016 op verzoek een aantal archiefstukken uit HV archieven die we in ons bezit hebben gedigitaliseerd en opgestuurd. In 2015 en 2016 heeft het HHC een aantal informatieve Engelstalige teksten over humanistische organisaties geschreven en op Wikipedia geplaatst. En slotte hebben we in 2015 het werkarchief van HV directeur Ineke de Vries opgeschoond.

Universiteit voor Humanistiek (UvH)

In maart 2016 heeft het HHC een rapport uitgebracht over de archiefkelder van de Universiteit voor Humanistiek. Dit UvH depot is geïnventariseerd en aan de hand hiervan is het CvB geadviseerd hoe met het depot om te gaan.

In de periode 2015-2016 heeft het HHC het secretariaat van de UvH ondersteund in het archiveren van hun stukken. Alle stukken zijn gecodeerd volgens het archiefsysteem van de UvH. Vervolgens zijn alle gecodeerde stukken op code, jaar en datum gelegd waarna ze zijn ingestoken in het zogenaamde semi-dynamisch (of semi-statisch) archief. Ten slotte zijn relevante oude stukken uit dit archief gelicht en geplaatst in het statisch archiefblok van het secretariaatsarchief van de UvH.

In de jaren 2015 en 2016 heeft het HHC de Universiteitsraad ondersteund middels een ambtelijk secretaris.

Vanaf september 2016 ten slotte, beheert het HHC de zogenaamde kerncollectie boeken en tijdschriften van de UvH. Namens – en ten behoeve van – de UvH schaffen we boeken aan voor de kerncollectie en voor de Universiteitsbibliotheek Utrecht. De collectie aan tijdschriftabonnementen wordt eveneens door het HHC beheerd, oude jaargangen worden ingebonden.

Humanitas

In 2015 is het HHC voornamelijk bezig geweest met het project Humanitas 70 jaar, waarbij een jubileumwebsite door ons is voorzien van inhoud. Zie ‘Humanitas 70 jaar’ op pagina 3.

7 **Personeel**

Het HHC draait sinds jaar en dag op twee betaalde krachten (1.2 fte.). Onze overige medewerkers werken onder leiding van archivaris Jules Brabers op vrijwillige basis. Soms worden reiskosten vergoed, soms wordt een kleine maandelijkse vrijwilligersvergoeding uitgekeerd. Gedurende 2015 waren in totaal 13 vrijwilligers werkzaam in diverse korte en langer lopende projecten. In 2016 waren dat er 11. De meeste vrijwilligers werden geworven via de Vrijwilligerscentrale Utrecht. Vrijwilligers leveren een zeer waardevolle bijdrage aan de activiteiten van ons HHC. Zonder de inzet van onze vrijwilligers was een groot aantal activiteiten niet mogelijk geweest.

8 **Financiën**

In 2015 leverde een intensieve campagne bestaande uit voorlichting, cadeauacties en voordrachten slechts een veertigtal donateurs, op die veelal lage bedragen inbrachten. Gelukkig was er een aantal personen en organisaties dat wel substantieel bijdroeg. De atheïstisch-humanistische vrijdenkersvereniging De Vrije Gedachte, het Humanistisch Thuisfront, mevr. Beek, dhr. Henk Engelsman (oud penningmeester van het HHC) en dhr. Rob Tielman (oud-voorzitter van het Humanistisch Verbond, het HHC en de IHEU) zijn onze bijzondere dank verschuldigd.

Een mogelijke actie om rechtstreeks georganiseerde humanisten te benaderen is nog niet geprobeerd vanwege mogelijke strubbelingen met het Steunfonds.

Qua inderdiende gelden kon het HHC het archiefproject van Humanitas District Noord, de content voor de website van Humanitas en het verzorgen van enkele publicaties realiseren. Daarmee boekte het HHC zowel in 2015 als in 2016 ruimschoots een positief resultaat.

Utrecht, 14 juli 2017.

Directeur drs. Bert Gasenbeek en archivaris drs. Jules Brabers